

УДК 316.334:796

Ю.В. МОСАЄВ

ФУТБОЛЬНІ ДЕРБІ НІМЕЧЧИНИ В РОЗРІЗІ СОЦІОЛОГІЇ

Мосаєв Юрій Володимирович – доцент кафедри соціології та соціальної роботи Класичного приватного університету (м. Запоріжжя), кандидат соціологічних наук

Стаття присвячена соціологічному аналізу футбольних дербі Німеччини. В роботі з'ясовуються соціальні передумови та закономірності футбольних дербі в Німеччині. В статті проаналізовано особливості футбольних дербі в різних частинах Німеччини залежно від соціальних та демографічних особливостей міст.

Ключові слова: футбольне дербі, мюнхенське дербі, берлінське дербі, гамбургське дербі, рурське дербі, нижньо-саксонське дербі.

Статья посвящена социологическому анализу футбольных дерби Германии. В работе выясняются социальные предпосылки и закономерности футбольных дерби в Германии. В статье проанализированы особенности футбольных дерби в разных частях Германии в зависимости от социальных и демографических особенностей города.

Ключевые слова: футбольное дерби, мюнхенское дерби, берлинское дерби, гамбургское дерби, рурское дерби, нижнесаксонское дерби.

The article is devoted to the sociological analysis of football derby in the Germany. The work of `yasovuyutsya social conditions and patterns of football derby in the in the Germany. The paper analyzed the characteristics of football derby in different parts of the in the Germany based on social and demographic characteristics of cities.

Keywords: football derby Munich derby, Berlin derby, Hamburg derby, Ruhr derby, lower-saxon derby.

© Ю.В. Мосаєв, 2012

Постановка проблеми. Німеччина – країна з найрозвиненішою спортивною системою Європи як у галузі професійного, так і любительського спорту. Спортивна індустрія породила таке явище, як футбольне дербі. Футбольні дербі – це спортивне протистояння, що має соціальний підтекст. Німеччина – країна, в якій велика кількість футбольних дербі, соціальні аспекти яких на даний момент не досліджені в соціологічній науці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням соціальних особливостей футбольних дербі в Німеччині займалися такі вчені, як Д. Гірін [1], О. Бек [4], М. Воневіц [5], Т. Сзервінські [6], В. Гірл [7], Н. Гріне [8;9], Ж. Гейніш [10], М. Клейн [12], В. Крентні [13], Н. Леске [14], Л. Пейффер [15] та інші. В той же час даний аспект соціальної реальності у вітчизняній соціологічній думці. До того ж, проблематика футбольних дербі взагалі не розглядається в українській соціологічній думці.

Мета дослідження. Здійснити соціологічний аналіз футбольних дербі Німеччини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Німеччина входить у п'ятірку найбільш популярних чемпіонатів європейських країн. Він разом з чемпіонатом Чехословаччини кілька років видозмінювався через політичні причини. Перший чемпіонат Німеччини з футболу відбувся в 1903 році [15, с.32]. Після поділу Німеччини на ФРН та НДР у Західній Німеччині створили професійну футбольну Бундеслигу, а в Східній її частині в 1948 році утворилася Оберліга. В 1992 році після об'єднання Західної та Східної Німеччини утворилася об'єднана німецька Бундеслига. Саме тому розвиток історії німецьких дербі є досить складним, особливо це стосується Східної Німеччини. Тому історія класичних дербі повинна розглядатися під кутом зору Західної Німеччини. В Західній

Німеччині особливо виділяються мюнхенське та гамбургське дербі. Мюнхен є особливим містом у Німеччині, бо в цьому місті базуються найтитлованіший футбольний клуб Німеччини «Баварія», якому протистоїть муніципальний футбольний клуб «Мюнхен-1860». «Баварія» утворилася у 1900 році, що на 40 років пізніше, ніж «Мюнхен-1860» [17, с.11]. Мюнхенське дербі є класичним європейським дербі, основу якого складає протистояння місцевого клубу з великою історією з клубом комерційним, існування якого стало можливим за рахунок комерційних коштів німецької промисловості. В той же час велика кількість уболівальників, що мають невисокий соціальний статус до цих пір у рамках мюнхенського дербі підтримують саме «Мюнхен-1860» при тому, що найпопулярнішим клубом Німеччини та німецьким футбольним клубом в Європі є «Баварія». Мюнхенське дербі носить ностальгічні мотиви через неможливість повноцінної боротьби між зазначеними футбольними клубами через різний статус цих клубів у сучасному німецькому футболі. Дуже подібна ситуація і з гамбургським дербі, учасниками якого є «Гамбург» та «Санкт-Паулі».

Під своєю нинішньою назвою клуб був сформований у 1919 році шляхом об'єднання трьох міських команд, серйозно ослаблених після Першої світової війни: спортивний клуб «Німеччина», ФК «Гамбург» та ФК «Шальке Еппендорф» [13]. За свою історію клуб неодноразово вигравав німецьку першість і став символом місцевого бізнесу та середнього класу. В той час як «Санкт-Паулі» - це команда більш бідних гамбургських жителів та диваків. На думку Д. Гіріна, це зумовлено тим, що район Санкт-Паулі є дуже цікавим місцем у Гамбурзі. Він розташований недалеко від портових доків, тут на зорі кар'єри жили «Бітлз», і саме тут

перебуває центр нічного життя міста й квартал червоних ліхтарів. Так що неважко здогадатися, що вболівальники «Санкт-Паулі» - люди волелюбні й не терплять різного роду обмежень, дарма що неофіційним символом клубу став піратський «Веселий Роджер» [1]. Сьогодні серед пересічних вболівальників «Санкт-Паулі» багато представників лівих партій та антифашистів. Тому в Гамбурзі утворилася досить пікантна для вболівальницького руху ситуація, коли расизм, сексизм та інші форми людської дискримінації не мають місця в арсеналі фанатської боротьби та самовираження місцевих вболівальників. Атиповість вболівальників цього клубу проявляється ще й у тому, що це найбільш популярний футбольний клуб у світі серед жінок. Про це свідчить той факт, що в 2002 році футбольний клуб «Санкт-Паулі» не дозволив чоловічому журналу «Максим» розмістити на арені свою рекламу, щоб не образити почуття своїх вболівальниць [1]. Саме тому дербі набуває цивілізаційного змісту, коли по різні сторони футбольного поля зустрічаються клуби, що уособлюють в собі європейський та американський стилі вболівальництва. Безпосередньо більшість футбольних матчів завершується на користь «Гамбурга», але кожна перемога «Санкт-Паулі» зустрічається емоційним спалахом зі сторони всіх європейців, що поділяють цінності району «Санкт-Паулі».

Географічне положення Гамбурга створило передумови участі «Гамбурга» в північному дербі. Другим учасником зазначеного дербі є бременський «Вердер». Цей клуб зіставний за статусом з самим «Гамбургом». І тому це дербі є повноцінним регіональним протистоянням. Це дербі проходить з перемінним успіхом, але в останнє десятиліття це дербі стало типовим протистоянням середняків чемпіонату. І тому його значення суттєво зменшилося. Відомим протистоянням є і рурське дербі. Рурська область вже кілька століть є великим промисловим та видобувним центром Німеччини. З початком всесвітньої вугільної (1958) і сталевий (1975) кризи Рурська область перейшла у фазу структурних перетворень, що супроводжувалися великими економічними труднощами. Незважаючи на державні субсидії, в наш час залишилося тільки 6 шахт і 3 коксовидобувні підприємства. За період з 1980 по 2002 р. зникли близько 500 тисяч робочих місць у видобувній галузі, тоді як в секторі послуг з'явилося більше 300 тисяч нових робочих місць [18]. Учасниками цього дербі є футбольні клуби «Борусія» Дортмунд та «Шальке-04» Гільзенкірхен.

«Шальке-04» це улюблений клуб А. Гітлера. В той час як «Борусія» завжди була робітничим колективом [8; 17]. Це дербі особливо важливе для самого регіону, який, зменшивши своє значення в промисловості Німеччини за рахунок спорту, зміг прикути увагу до свого регіону. Тому рурське дербі є новою модифікацією регіонального дербі і в майбутньому цей тип дербі стане поширенішим через соціально-економічні зміни в Європі через перманентні економічні кризи.

Значним на території Німеччини є і «кельнське» дербі. Його учасниками є клуби «Кельн» та

«Баєр» Леверкузен [12]. Примітність цього дербі полягає в тому, що це протистояння клубу з великого міста Кельн та його маленького супутника Леверкузена. Перша половина століття проходила під домінуванням «Кельну», а ось уже друга половина XX століття та сучасність це вже час успіху дітища фармакологічного концерну «Баєр». Рівної боротьби в цьому дербі не виходило протягом всієї історії через особливості економічного розвитку регіону. До того ж, кельнське дербі одне з небагатьох дербі, в якому молодша команда з маленького міста в рамках «метрополії» є більш успішним фінансовим проектом, який показує більш успішні результати в німецькій першості взагалі та кельнському дербі зокрема. Нижньо-саксонське дербі є не таким відомим і завзятим через те, що в ньому беруть участь клуби Ганновер-96 — Айнтрахт Брауншвейг. Перший із названих клубів, незважаючи на свою славу історію, яка імпортувалася в два чемпіонські титули, зараз знайомиться з європейськими еротурнірами [9, с.32], а «Айнтрахт» з Брауншвейгу клуб, який з 1963 по 1985 роки грав у «Бундеслізі», а зараз є типовим німецьким клубом з нижчих дивізіонів. Це протистояння на даний момент можна віднести до категорії згаслих німецьких футбольних дербі, які можуть воскреснути в будь-який момент через успішні успіхи зазначених клубів у майбутньому.

Парадоксальним фактом для європейського футболу є факт провінційності столичного дербі на теренах Німеччини. Цей факт пов'язаний з федеральним устроєм Німеччини та поділом Берліна на східну та західну частини [2]. Після цього найвідоміша берлінська команда «Герта» стала посереднім за успіхами клубом німецької першості. Поява другого сильного клубу в Берліні відбулась у 1966 році, коли кілька берлінських клубів утворили футбольний клуб «Уніон». Перші десятиліття свого існування клуб на рівних конкурував з «Гертою», але об'єднання Німеччини негативно позначилося на подальшому існуванні футбольних клубів зі Східної Німеччини так як «Бундесліга» просто поглинула 8 клубів з цієї частини Німеччини, а інші клуби повинні були адаптуватися до нижчих дивізіонів. До таких клубів належить і берлінський «Уніон». Цей футбольний клуб останні двадцять років веде відчайдушну боротьбу зі своїми фінансовими проблемами, але вболівальники цього клубу на початку 90х провели масштабну кампанію по збереженню та неадекватному відношенню до клубу функціонерів, коли двічі клуби не допускали до вищого футбольного дивізіону наприкінці 80-х років. Ця акція об'єднала фанів усіх берлінських та представників інших футбольних клубів, цей факт — унікальне явище в історії світового футболу.

До згаслих дербі можна віднести рейн-майнське дербі учасниками, яких з боку Рейну представляють «Кіккерс» та «Майнц» [10], а з боку Франкфурту «Айнтрахт» [10]. Це дербі є давнім і бере свою історію з початку XX століття. Найбільш відомим клубом з вищеназваних є франкфуртський «Айнтрахт» і тому «Кіккерс» та «Майнц» йому протистояли в залежності від успіхів клубу. На даний момент це дербі відроджується за рахунок «Майн-

ца», який останнє десятиліття є учасником першої «Бундеслиги» разом з «Айнтрахтом». В той же час як друга половина ХХ століття в рамках в цьому дербі пройшла під знаком протистояння «Айнтрахта» і «Кікєрса». Особливість цього дербі полягає в його тристоронності та його переродженні через прогрес гри футбольного клубу «Майнц». Цей футбольний клуб став головним відкриттям першої декади ХХІ століття німецького футболу.

Незважаючи на історичні передумови та велику історію, сучасність сучасного українського футболу призводить до актуалізації нових футбольних дербі. Одним з таких є південно-німецьке дербі учасниками якого є футбольні клуби «Штутгарт» з однойменного міста та вже згадувана мюнхенська «Баварія». Це дербі є виключно спортивним через те, що вони є запеклими суперниками на футбольному полі та медіа-ринку. В середині 90-х це протистояння набуло пікантності через зраду дружини футболіста «Штутгарта» Ш. Штунца з воротарем «Баварії» О. Каном. Цей факт підняв економічні показники цього протистояння навіть за часів переходу Ш. Штунца до «Баварії». Після цього ігрового дербі з'явилося дербі «Баварії» та дормундської «Борусії». Це протистояння цікаве тим, що «Борусія» не менш відомий клуб, ніж «Баварія», але при цьому має репутацію клубу, манера гри якого нівелює основні футбольні переваги «Баварії». Тому основним фактором дербі є складність матчів для «Баварії», що трансформується у великий інтерес мільйонів уболівальників, які вболі-

вають проти «Баварії». Емоції вболівальників, що вболівають «за» чи «проти» мюнхенського клубу, забезпечують напруженість цього спортивно-театрального дійства.

Німецький футбол одим з небагатьох у світі, де поширюються нетрадиційні дербі, що не мають значної історії. Серед таких ми виділяємо і протистояння бременського «Вердера» та гільзенкірхенського «Шальке». Обидва клуби представляють колоритні німецькі міста Бремен та Гільзенкірхен. Обидві команди грають у дивакуватий гостроатакуючий футбол зі слабким захистом. Тому це дербі є особливим серед усіх футбольних дербі в Європі, бо має гумористичний та релаксуючий підтекст. Це дербі радості та братання вболівальників цих клубів і любителів своєрідного «чистого футболу», який не залежить від чіткості тактики та інших спортивних аспектів. Головний аспект цього дербі – надвисокий рівень видовищності.

Висновки. Футбол у Німеччині – соціальне явище, що схоже за масштабами на релігію. Футбольні дербі на теренах Німеччини грають багато функцій, найважливіша з яких – динамічна реалізація регіональної та національної самоідентифікації. Футбольне господарство є унікальним у тому плані, що вболівальники є акціонерами більшості футбольних клубів і тому вони – активні учасники управління клубами та їхніми традиціями. Саме тому футбольні дербі на німецьких футбольних теренах різноманітні та відомі всьому футбольному світові.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гирин Д. Вокруг света за 60 дерби: «Гамбург» - «Санкт-Паули». Электронный источник / Д. Гирин. Режим доступа <http://www.sport-express.ru/sunday/2011/07.05/reviews/13678>
2. Славин А. Защитный вал диктатуры. Электронный источник. / А. Славин. Режим доступа: <http://newtimes.ru/articles/detail/42251>
- Список самых страшных болельщиков футбола возглавил Гитлер. Электронный источник. Режим доступа <http://txt.newsru.com/sport/30nov2008/hit.html>
3. 1945 - 1979 Oberliga Nord und Bundesliga Электронный источник. Режим доступа <http://www.eintracht.com/staticsite/staticsite.php?menuid=106&topmenu=4>
4. Beck O. Der VfB Stuttgart – Schwabenstreiche. Kiepenheuer & Witsch Verlag, / O. Beck, H. Reski 1989. — 320f.
5. Bonewitz M. Der Aufstieg. Mainz 05 – tolle Fans – packende Momente – aufregende Bilder. / M. Bonewitz Communications, Mainz 2004. — 230f.
6. Czerwinski T. FC Union Berlin, 40 Jahre FC Union Berlin, Ein Jahrhundert Fußballtradition. / T. Czerwinski, G. Karpa — Sutton Verlag, Erfurt 2005— 160f
7. Görl W. Einmal Löwe, immer Löwe. / W. Görl, G. Kleffman — München, Süddeutsche Zeitung, 2010 — 140f.
8. Grüne H. Glaube, Liebe, Schalke. Die komplette Geschichte des FC Schalke 04, Die Werkstatt / H. Grüne, Göttingen 2011. — 280f.
9. Grüne H. Notbremse: Die Roten. Die Geschichte von Hannover 96. Verlag Die Werkstatt / H. Grüne Göttingen, 2006. — 320f.
10. Heinisch J. Der große Triumph. Eintracht Frankfurt im Europapokal 1980 / J. Heinisch, Agon, 2005. — 200f
11. Jahn M. Das Hertha-Lexikon. Die Werkstatt, Göttingen 2001. — 430f.
12. Klein M. Köln – Wo Fußball gelebt wird. / M. Klein — Köln, 2006, — 360f.
13. Krentny W. Mit der Raute im Herzen . Die große Geschichte des Hamburger SV, — Hamburger, — 250f.
14. Leske H. Enzyklopädie des DDR-Fußballs, Verlag Die Werkstatt. / H. Leske Berlin, 2007. — 340f
15. Peiffer L. Pils: Hannover 96. 100 Jahre – Macht an der Leine. / L. Peiffer, A. Gunter Hannover, 1996, — 160f.
16. Schulze-Marmeling D. Die Bayern. Die Geschichte des deutschen Rekordmeisters. — Die Werkstatt / D. Schulze-Marmeling, 2003. — P. 17–33.
17. Schulze-Marmeling D. Der Ruhm, der Traum und das Geld: Die Geschichte von Borussia Dortmund. Die Werkstatt, Göttingen 2005. — 188f.
18. Willamowski G. Lieter anfred: Ruhrstadt. Die andere Metropole Essen: Klartext, / G. Willamowski, D. Nellen, M. Bourrée, 2002. — 460f.
19. Zeigler A. Das W auf dem Trikot – 40 Jahre Werder Bremen in der Bundesliga. / A. Zeigler, Bremen 2003. — 220f.